

BİLGİ NOTU

AİHM KARARLARI IŞIĞINDA ÇEVRESEL İNSAN HAKLARI

1- Çevresel İnsan Hakları Nedir?

Çevresel insan hakları, çevreyi ve içinde yaşayan insanları korumak amacıyla insan hakları sisteminden doğan haklar ve ilkeler bütünüdür. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 28 Temmuz 2022’de aralarında Türkiye’nin de bulunduğu 161 ülkenin oyuyla temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir çevre hakkını insan hakkı olarak kabul etmiştir. ¹

2- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Bağlamında Çevresel İnsan Hakları

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ni (AİHS) amacını dikkate alarak ve insan haklarının etkili bir şekilde korunmasını sağlayacak şekilde günümüz şartlarına ve uluslararası hukuktaki gelişmelere uyacak şekilde yorumlamaktadır. Mahkeme, Sözleşmede kullanılan kavramları taraf devletlerin iç hukukundan bağımsız şekilde, insan haklarını koruma ve devletlerin keyfi müdahalelerine karşı bireyleri koruma amacıyla özerk şekilde yorumlamaktadır.

Sözleşmeye taraf devletlerin pozitif ve negatif yükümlülükleri bulunmaktadır. Pozitif yükümlülükler, bireylerin devlete karşı öne sürebileceği haklardır. Bu yükümlülüklerden bazıları devletin yargı alanına dâhil olan kişilerin hayatlarını ve haklarını korumak için gerekli önlemleri alması, etkili bir soruşturma yürütülmesi, yeterli ve uygun hukuki düzenlemeler yapılması, Sözleşmede korunan farklı haklar arasında adil bir denge kurulmasıdır. Devletin negatif yükümlülüğü ise hukuken izin verilen istisnalar dışında bireylerin haklarına keyfi olarak müdahale etmemektir.

AİHS’de (Sözleşme) özel olarak düzenlenmiş “çevre hakkı” bulunmamakla birlikte çeşitli bildirimlerde, şartlarda ve protokollerde çevre hakkına yer verilmiştir. AİHM, “çevrenin korunmasını isteme hakkı” ile “sağlıklı ve sessiz bir çevrede yaşama hakkı”nın AİHS kapsamında korunduğunu kabul etmemekte, Sözleşme’nin uygulanabilmesi için somut hak ihlali aramaktadır. ²

Çevresel bozulma, kirlilik veya iklim değişikliğinin, korunan veya korunması talep edilen insan hakkına doğrudan etkisi arasında bağlantı olmalıdır. Çevre hakkına dair başvurular ve ihlaller aşağıda ayrıntılı olarak belirtilen AİHS maddelerinde düzenlenen haklar bağlamında incelenmektedir.

a) AİHS 8. madde “Özel ve Aile Hayatına Saygı Hakkı”

“1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir.”

¹ <https://altiparmakhukuk.org/blog/bm-ilke-karari-cevirisi-bir-insan-hakki-olarak-guvenli-temiz-saglikli-ve-su-47->

² “Sözleşmede yer alan hak ve özgürlükler çevrenin korunmasını isteme hakkı içermemektedir.” Fadeyeva v. Rusya, nu. 55723/00 p.68

Bir şikâyetin 8. maddenin uygulama alanına girebilmesi için öncelikle, bireyin özel hayatına, aile hayatına, konutuna veya iletişim ile ilgili haklarına yönelik bir müdahale gerçekleşmiş olmalıdır. İkinci olarak ise bu müdahalenin meşru bir amaç teşkil etmemesi, kanuna uygun olmaması ve demokratik bir toplumda gerekli nitelikte olmaması gerekmektedir.

Mahkeme, özel hayata ilişkin kesin ve net bir tanım getirmemiştir. Her bireyin özgür olarak kişiliğini oluşturabildiği ve geliştirebildiği, hem diğer insanlarla hem de dış dünya ile ilişkili bir alanı kapsayan, mahremiyet kavramından daha geniş olarak yorumlanan bir kavram olarak başvuruları incelerken her davada, o davaya özgü koşullar içerisinde değerlendirme yapmaktadır.

Aile hayatı kavramı ise, 'sadece evliliğe dayalı ailelerle sınırlı olmamakla birlikte, başka birliktelikleri de kapsamına alabilmektedir. (Bir ilişkinin aile hayatına dâhil olup olmadığına karar verirken, birkaç faktör önemli olabilir; çiftin birlikte yaşaması, ilişkinin uzunluğu ve çocuk sahibi olarak veya başka yollarla birbirlerine bağlılıklarını kanıtlamaları gibi... - X, Y, ve Z- Birleşik Krallık)

Konut kavramı ise kişinin daimi olarak yaşadığı veya kişinin yeterli ve devamlı bağının olduğu yer olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte, tatil konutları, ikinci evler, uzun süreli konaklanılan oteller, iş yerleri, karavanlar, sabit olmayan evler gibi alanlar da olayların koşullarına bağlı olarak konut kavramı içerisine girmektedir.

İletişim kavramı ise özel haberleşmesinin gizliliğini korumayı amaçlar. Sansüre ve kesintiye uğramadan başkalarıyla iletişim kurma hakkını kapsayacak şekilde yorumlanmaktadır. Sözleşmenin 8. maddesi dâhil olmak üzere hiçbir maddesi doğanın genel olarak korunmasını sağlamak için özel olarak tasarlanmamıştır. ³ Sözleşme kapsamında temiz ve sessiz bir çevre münhasır bir hak değildir. ⁴

Mahkemeye göre, çevresel rahatsızlıklara ilişkin şikâyetler, öncelikle başvuranların özel alanlarına fiili bir müdahalenin olduğunu ve sonrasında da bu müdahalenin belirli bir ciddiyet düzeyine ulaştığını göstermelidir. Mahkeme, çevre kirliliğinin 8. maddenin alanına girebilmesi için, olumsuz etkilerinin belirli bir asgari seviyeye ulaşması gerektiğini tekrarlamıştır.⁵ Asgari sınırın ne olduğunun belirlenmesi rahatsızlığın yoğunluğuna, fiziksel ve ruhsal etkilerine göre olayın şartlarına bağlıdır. Mahkeme, çevresel bir rahatsızlığa ilişkin şikâyetlerin 8. maddenin kapsamına girip girmediğini değerlendirirken, öncelikle başvuru sahibinin özel alanına gerçek bir müdahale olup olmadığını değerlendirir, sonrasında ise bu müdahalenin belirli bir ağırlık düzeyine ulaşmış olup olmadığını inceler.

AİHS 8. maddenin uygulanabilmesi için başvuru sahipleri açısından yaşamlarını ağır bir tehlike altına atan bir durum olması gerekmektedir. İlgililerin sağlıklarını, aile ve özel yaşamlarını etkileyecek biçimde konutlarından yararlanmalarını ciddi biçimde tehlikeye atacak ihlallerin varlığı 8. maddenin uygulanması için yeterlidir.

b) AİHS 2. madde "Yaşam Hakkı"

"1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez.

2. Ölüm, aşağıdaki durumlardan birinde mutlak zorunlu olanı aşmayacak bir güç kullanımı sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlaline neden olmuş sayılmaz:

³ Ne 8. Madde ne de Sözleşme'nin diğer bir maddesi doğanın genel olarak korunmasını sağlamak için özel olarak tasarlanmıştır değildir. (Kyrtatos v. Yunanistan p. 52)

⁴ Hatton ve Diğerleri v. Birleşik Krallık p. 96

⁵ Fadeyeva v. Rusya

- a) Bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunmasının sağlanması;
- b) Bir kimsenin usulüne uygun olarak yakalanmasını gerçekleştirme veya usulüne uygun olarak tutulu bulunan bir kişinin kaçmasını önleme;
- c) Bir ayaklanma veya isyanın yasaya uygun olarak bastırılması”

AİHM'e göre 2. maddenin kullanım alanı yalnızca taraf Devlet görevlileri tarafından haksız güç kullanımı kaynaklı ölümlerle ilgili değildir. Devletlerin 2. madde kapsamında, yargı alanlarındaki bireylerin yaşamlarını korumak adına uygun önlemleri almak konusunda pozitif yükümlülükleri de bulunmaktadır.

Devletin yargı alanındaki bireylerin yaşam haklarını koruma yükümlülüğü, kamuya açık olsun ya da olmasın, yaşam hakkını tehlikeye atabilecek veya doğası gereği tehlikeli olan her türlü faaliyeti de kapsamaktadır.

c) AİHS 13. madde “Etkili Başvuru Hakkı”

“Bu Sözleşme’de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir.”

Sözleşmenin bu maddesi kişilere, haklarını etkili bir şekilde kullanabilmek adına yerel düzeyde usule ilişkin hak tanımaktadır. 13. madde, kişilere hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin yerel mahkemeye ya da kamu kurum ve kuruluşlarına başvuru yapma hakkı tanıır. Bu sayede bireyler uluslararası şikâyet mekanizmasını uygulamak zorunda kalmadan, Sözleşme ile güvence altına alınan haklarının ihlali durumunda ulusal düzeyde tazmin imkânı elde edebilecekleri bir araç kazanmaktadır. Bireylerin hak ve özgürlüklerine yapılan müdahalenin ulusal düzeyde tazmin imkânı yoksa veya söz konusu ihlalin ortadan kaldırılabilmek imkânı bulunmamaktaysa mahkeme Sözleşme’nin 13. maddesinin ihlal edildiğine karar verebilmektedir.

d) AİHS 6 madde “Adil Yargılanma Hakkı”

“1. Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir.

2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.

3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

- a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;
- b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak;
- c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek;
- d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;

e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak.”

Sözleşmenin 6. maddesi kişilere sahip oldukları hakları kullanabilmeleri için usule ilişkin güvenceler sağlamaktadır. Bu maddenin uygulanabilmesi için davanın medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili bir uyuşmazlık konusunda olması ve kanunla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından kamuya açık şekilde ve makul bir sürede görülebilmesi gerekmektedir.

Çevreye verilen zararlar ile insan sağlığı ve çevre için ciddi risk taşıyan faaliyetlerde, Mahkeme başvuruçuların doğrudan etkilenmesi şartını aramaktadır. Mahkeme davalarda 6. maddenin uygulanabilmesi için yaşam hakkının somut olarak tehlikede olmasını veya özel ve aile hayatına saygı haklarının belirli bir sınır seviyesinde etkilenmesini aramaktadır. Ancak Anayasal ya da yerel düzeyde çevre hakkının tanındığı Devletler için, Mahkemeye göre bu hak Sözleşme güvencesi altına alınmış bir medeni hak haline gelmektedir.

3- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Çevre Hakkı

Çevre hakkına ilişkin AİHM emsal kararları ilgili maddelere ve konularına göre aşağıda listelenmiş ve ilgili kararlardan paragraflar sunulmuştur.

a) Madde 8 Kapsamında Değerlendirmeye Alınan Emsal Kararlar

- Taş Ocağı - Çiçek ve Diğerleri v. Türkiye, 2020
- Altın Madenciligi - Tatar v. Romanya, 2009
- Kimyasal Fabrikası - Guerra ve Diğerleri v. İtalya, 1998
- Yüksek Gerilim Hattı - Mastelica ve Diğerleri v. Sırbistan, 2020

Madde 8. Kapsamında Değerlendirilen Emsal Kararlardan Alıntılar

Çiçek ve Diğerleri v. Türkiye Kararı, 2020

Bir bireyin gürültü veya diğer bir kirlilik çeşidinden doğrudan ve ciddi şekilde etkilenmesi durumunda AİHS 8. madde kapsamında bir ihlal ortaya çıkabilir.⁶

Başvuruçular, evlerinin yakınında faaliyet gösteren bir taş ocağının kapatılması için davalı devlet mahkemelerinden alınan karar sonucunda faaliyeti durdurulmuş, tesis 11 km. uzaklığa taşınmış ancak faaliyete devam etmiştir. Bunun üzerine başvuruçular, evlerinin yakınında faaliyet gösteren taş ocağı nedeniyle sağlıklarının, evlerinin ve yaşam ortamlarının zarar gördüğünü, idari makamların mahkeme kararını uygulamadığı için AİHM'e başvurmuştur. Mahkeme yaptığı değerlendirme sonucunda davada, başvuruçular üzerinde veya yaşam kalitelerinin etkilendiğine dair yeterli kanıt bulunmadığından, şikâyet edilen rahatsızlığın başvuruçuların özel hayatlarına müdahale teşkil etmediğine kanaat getirmiştir.

22. Mahkeme, her çevre kirliliği meydana geldiğinde 8. Maddenin devreye girmediğini başlangıçta yineler. Sözleşmede temiz ve sessiz bir çevre için açık bir hak yoktur, ancak bir kişinin gürültü veya diğer kirlilikten doğrudan ve ciddi şekilde etkilenmesi durumunda, 8. madde kapsamında bir sorun ortaya çıkabilir. Ayrıca çevre kirliliğinin olumsuz etkilerinin md.8 kapsamına girebilmesi için belirli bir seviyeye ulaşması gerekir.(López Ostra v. İspanya, 9 Aralık 1994, p. 51) Söz konusu sınırın değerlendirmesi rahatsızlığın yoğunluğuna, süresine, yaşayan bireyler üzerindeki fiziksel ve psikolojik etkileri gibi

⁶ <https://laweuro.com/?p=10509> Çiçek ve Diğerleri v. Türkiye, nu. 44837/07, p.22

davanın tüm koşullarına bağlıdır. Şikâyet edilen zararın, modern bir şehirde yaşamanın getirdiği tehlikelere kıyasla ihmal edilebilir düzeyde olması durumunda md. 8 kapsamında bir iddia ortaya çıkmaz. (Fadeyeva v. Rusya, n. 55723/00 p.69). Bununla birlikte, şiddetli çevre kirliliği bireylerin sağlıklarını ciddi şekilde etkilemeden, bireylerin refahını ciddi şekilde etkileyerek, özel ve aile hayatlarını olumsuz etkileyecek şekilde evlerinden keyif almalarını engelleyebilir. (López Ostra v. İspanya, 9 Aralık 1994, p. 51)

Tatar v. Romanya Kararı , 2009

Altın ve gümüş madeninin yakınında yaşayan bir kişinin madencilik sürecinde kullanılan sodyum siyanüre maruz kalması sonucunda başvuru yapılmıştır ve mahkeme başvuruyu AİHS 8. madde kapsamında değerlendirmiştir.

Karara göre;

Bir devlet çevresel ve ekonomik etkilere dair politikalar belirlemeye karar verdiğinde;

1. Karar verme sürecinin Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) yapılmalıdır.
2. Halkın söz konusu Çevresel Etki Değerlendirmesinin sonuçlarına ve maruz kaldıkları tehlikeyi değerlendirmelerine olanak sağlayan bilgilere erişimine olanak sağlamalıdır.
3. İlgili kişilerin karara karşı çıkabilmelerine ve sürece itiraz edebilmelerine olanak sağlamalıdır.

Mahkemeye göre;

- Resmi raporlar ve çevresel etki değerlendirmeleri, madenlerin faaliyetlerinden kaynaklanan kirliliğin yerel halkın yaşam kalitesinde bozulmaya yol açmış olabileceğini ve özellikle başvuranların refahını etkileyerek onların evlerinde yaşamlarını sürdürebilmelerini engellediğini ve dolayısıyla başvuru sahiplerinin özel ve aile hayatlarının etkilediğini göstermiştir.
- Başvuru sahiplerinin sağlığı ve refahına karşı temel ve ciddi bir riskin varlığı, başvuru sahiplerinin özel hayatlarına ve konutlarına saygı gösterilmesi haklarını ve daha da genel olarak sağlıklı ve güvenli bir çevreden yararlanma haklarını korumak için Devlete makul ve gerekli tedbirleri alma yükümlülüğünü getirir.
- Romanya Hukukunda sağlıklı bir çevreden yararlanma hakkı Anayasal bir haktır.*⁷Ayrıca, ihtiyatlılık ilkesinin sonucu olarak, devletler, bilimsel veya teknik kesinliğin olmadığı durumlarda, çevreye geri dönüşü olmayan ciddi zararların verilmesini önlemek için etkili ve uygun tedbirleri gecikmeksizin almalıdır. Ancak Romanyalı yetkililerin söz konusu olayda, endüstriyel faaliyetin çevreye ve yerel halkın sağlığı için beraberinde getirdiği riskleri dikkate aldığına ilişkin hiçbir gösterge bulunmamaktadır. Ayrıca, söz konusu dosyada çevreye ve yerel nüfusa yönelik riskler öngörülebilir durumdadır. Çevrenin korunmasına ilişkin yasayla oluşturulmuş yerel yasama mekanizmasına ek olarak, Romanya yetkililerinin uygulayabileceği

⁷ Türkiye’de de sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkı Anayasa ile güvence altına alınmış bir haktır.

“A. Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması

Madde 56 – Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.

Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler.

Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlarından yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir.

Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir.”

özel uluslararası düzenlemeler de mevcuttur. Bunula birlikte, Hükümet tarafından faaliyetin yol açabileceği olası riskler hakkında tatmin edici bir ön değerlendirme yapılmamış, başvurucuların özel hayatlarına ve konutlarına saygı gösterilmesi haklarıyla anayasal hakları olan olarak güvenli ve sağlıklı bir çevreden yararlanma haklarını korumak için yeterli önlemler alınmamıştır.

- Devletin Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamındaki pozitif yükümlülükleri içerisinde halkın bilgi edinme hakkı birincil öneme sahiptir. Bu bağlamda, Kasım ve Aralık 1999'da gerçekleştirilen tartışmalara katılanlara, Şirkete uygunluk sertifikalarının verilmesine temel teşkil eden çalışmanın bulgularına veya konuyla ilgili diğer resmi bilgilere erişim hakkı verilmediği için, kamusal tartışmalara ilişkin yerel düzenlemelere uyulmamıştır.
- Mahkeme önündeki belgeler Ocak 2000'de gerçekleşen kazadan sonra da, hükümet yetkililerinin söz konusu endüstriyel faaliyete son vermediği ve aynı süreçlerde üretime devam edildiği görülmüştür. Yetkililerin özel ve aile yaşamına saygı gösterilmesini sağlamaya yönelik pozitif yükümlülüğü kazadan sonra da artarak devam etmiştir. Uluslararası değerlendirmeler ve raporlarda da belirtildiği gibi, kazanın çevreye ve insan sağlığına olan etkileri göz önüne alındığında, başvurucuların ve Baia Mare'nin diğer sakinlerinin endişe ve belirsizlik durumunda bulunmuş olmalıdırlar. Bu endişe ve belirsizlik hali, kazanın çevre ve etkilenen insanlar üzerindeki halihazırda gerçekleşmiş olan ve gelecekte gerçekleşmesi beklenen etkileriyle, gelecekte benzer durumlarda alınması gereken önleyici tedbirler ile olası destek hakkında uygun ve ayrıntılı bilgi sağlamakla yükümlü olan devlet yetkililerinin sessiz kalması neticesinde daha da artmıştır. Faaliyetin devam etmesinden kaynaklanan korku ile gelecekte olası bir kazanın tekrarlanması riski birleşince durumu daha da kötüleştirmiştir.
- Birinci başvuru, kendisinin ve ailesinin Ocak 2000'de gerçekleşen kazada maruz kaldığı potansiyel riskleri tespit etmek ve sorumlu kişilerden hesap sormak amacıyla Devletin idari ve cezai prosedürlerine başvurmuş ancak bir sonuca ulaşamamıştır. Mahkemenin önündeki belgeler, davalı Devletin halkına ve özellikle başvuruculara gerekli bilgileri sağlama görevini yerine getirmediğini göstermiştir. Başvurucular, benzer kazaları önlemek için ne gibi önlemler alındığını veya başka bir kaza olması durumunda nasıl hareket etmeleri gerektiğini öğrenememişlerdir. Sonuç olarak, davalı Devlet, başvurucuların Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında özel ve aile hayatlarına saygı haklarını koruma yükümlülüğünü yerine getirmemiştir.⁸⁹

Guerra ve Diğerleri v. İtalya Kararı, 1998

Ulusal kriterlere göre "yüksek risk" kategorisinde olan, çevreye ve yerel halkın yaşam kalitesi için yüksek tehlike içeren, gübre ve sentetik hammaddeleri üretirken büyük miktarda yanıcı gaz ve zehirli madde üreten bir kimyasal fabrikasına karşı başvuru yapılmıştır ve Mahkeme AİHS 8. madde kapsamında değerlendirerek ihlal kararı vermiştir.

Başvurucuların, özel ve aile hayatlarına doğrudan etki gösteren bir risk faktörü bulunmalıdır.

57. Zehirli emisyonların, başvurucuların özel ve aile hayatlarına saygı hakları üzerindeki doğrudan etkisi, 8. maddenin uygulanabilir olduğu anlamına gelir.

Başvurucular, Devletin bir eyleminden değil, eylemsizliğinden şikâyetçi olmuşlardır. 8. maddenin amacı, bireyi kamu otoritelerinin keyfi müdahalesine karşı korumaktır. Bu koruma yalnızca Devletin keyfi müdahaleden kaçınmasıyla sınırlı değildir. Devletin,

⁸ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-1736>

⁹ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81756>

Sözleşme kapsamında negatif bir yükümlülük olan kaçınmaya ek olarak, kişilerin özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkının yapısında olan bazı yükümlülükleri bulunmaktadır.

58. *Mahkeme, İtalya'nın başvurucuların özel veya aile hayatına doğrudan "müdahalesinden" bahsedilemeyeceği kanaatindedir; başvurucular da devletin bir eyleminden değil, eylemsizliğinden şikâyetçi olmuşlardır. Bununla birlikte, 8. maddenin amacı esas olarak bireyi kamu makamlarının keyfi müdahalelerine karşı korumak olmakla birlikte, Devleti yalnızca bu tür bir müdahaleden kaçınmaya zorlamaz. Devlet söz konusu müdahale etmeme taahhüdüne ek olarak, özel ve aile hayatına saygının doğasında var olan pozitif yükümlülükleri de yerine getirmelidir.(Bkz. 9 Ekim 1979 tarihli Airey / İrlanda kararı, Seri A no. 32, s. 17, p. 32).)*

Mevcut davada, ulusal makamların, başvurucuların 8. madde ile güvence altına alınan özel ve aile hayatlarına saygı hakkının etkin bir şekilde korunmasını sağlamak için gerekli adımları atıp atmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. (Bkz. López Ostra v. İspanya 9 Kasım 1994, Seri A nu. 303-C, p. 55, p. 55)

Başvurularda, ulusal makamların başvurucuların özel ve aile hayatlarına saygı haklarını etkili bir şekilde korunmasını sağlamak için gerekli pozitif yükümlülüklerini yerine getirip getirmediği tespit edilmelidir.

Karara göre; AİHS 8. madde kapsamında, tehlikeli faaliyetler alanında sağlık riskine maruz kalan kişilerin herhangi bir karar verme süreci haricinde de, maruz kaldıkları riski değerlendirmelerini sağlayan var olan her türlü bilgiye erişimlerinin sağlanması gerekmektedir.

60. *Mahkeme, şiddetli çevre kirliliğinin bireylerin refahını etkileyebileceğini, özel ve aile yaşamlarını olumsuz yönde etkileyebilecek şekilde evlerinden zevk almalarını engelleyebileceğini vurgular. (Bkz., yukarıda anılan López Ostra kararı, p. 54 , p. 51) Mevcut davada, başvurucular, fabrikada bir kaza olması durumunda tehlikeye maruz kalacak olan kasaba olan Manfredonia'da yaşamaya devam etmeleri halinde kendilerinin ve ailelerinin karşılaşabilecekleri riskleri değerlendirmelerini sağlayacak önemli bilgilere ulaşabilmek için gübre üretimi 1994 yılında durdurulana kadar beklediler.*

Bu nedenle Mahkeme, davalı Devletin, Sözleşmenin başvurucuların özel ve aile hayatlarına saygı hakkını güvence altına alma yükümlüğünü yerine getirmeyerek, Sözleşmenin 8. maddesini ihlal ettiğine karar verir. ^{10 11}

Mastelica ve Diğerleri v. Sırbistan, 2020

Yüksek gerilim hattının yakınlarında yaşayan kişiler, bu gerilim hattına ilişkin ÇED'e erişemediklerini ve karara kendi çabalarıyla eriştiklerinde ise sürece itiraz etmek için geç kaldıklarını öne sürerek, davalı Devletin AİHS 8. maddesini ihlal ettiğini öne sürmüşlerdir.

Mahkeme, kararında; başvurucuların mülklerinde ölçülen elektrik alanı gücünün Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından tavsiye edilen sınırın çok altında olduğuna dikkat çekerek, davayı reddetmiştir.

Bu karar, mahkeme doğrudan DSÖ'nün çalışmalarına atıf yaparak karar verdiği için önemlidir.

47. *... İlgili yerel düzenlemelerde genel kullanım için frekansın 50 Hz olduğunu, elektrik ve manyetik alanlar için ise maruz kalma sınırlarının sırasıyla 2 kV/m ve 400*

¹⁰ [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58135%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58135%22]})

¹¹ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-7730>

mikrotesla iken, uluslararası düzenlemelerde sınırları 5 kV/m ve 200 mikrotesla'dır. Dava dosyasındaki bilgilere göre, mevcut davada kaydedilen en yüksek seviyeler yaklaşık olarak 3.002 kV/m ve 2.10 mikrotesla'dır ancak bu ölçüm bile başvuruçuların yaşadıkları yerden kilometrelerce uzakta yapılan testlere dayandırılmıştır. Her halükarda, bu rakamlar DSÖ tarafından önerilen ve Mahkeme tarafından elektromanyetik radyasyon seviyelerinin değerlendirilmesinde kabul edilen ve yukarıda belirtilen uluslararası standartların oldukça altındadır.

48. Bu koşullar altında Mahkeme, söz konusu yüksek gerilim hattının oluşturduğu elektromanyetik alanların değerlerinin başvuruçular veya aileleri üzerinde zararlı bir etkisi olduğunun kanıtlanamadığını tespit etmiştir. Yalnızca uzun vadede olumsuz sonuçların oluşabileceğine ilişkin bir korku 8. maddenin uygulanmasını sağlayamaz.(Bkz. Ivan Atanasov, p.7 6) Bu nedenle Mahkeme Sözleşmenin 8. maddesinin ihlal edildiğinin tespit edilebilmesi için gereken asgari sınır eşiğine ulaşılmadığı görüşündedir. Sonuç olarak, davalı Devletin, başvuruların bu hükümle güvence altına alınan haklarını korumak için makul önlemleri almadığı sonucuna varamaz (Bkz. Calancea ve Diğerleri, p. 32)^{12 13}

b) Madde 2 Kapsamında Değerlendirmeye Alınan Emsal Kararlar

Atık Toplama Alanında Gerçekleşen Metan Patlaması - Öneriyıldız v. Türkiye

Madde 2. Kapsamında Değerlendirilen Emsal Kararlardan Alıntılar

Öner Yıldız v. Türkiye, 2004

Başvuruçunun evi, birden fazla belediyenin ortak kullandığı bir çöp dökme alanının yakınında ruhsatsız olarak inşa edilmiştir. Çöp dökme alanında meydana gelen metan gazı patlaması sonucu başvuruçucu 9 akrabasını kaybetmiştir. Başvuruçucu, yetkililerin dikkatini bu tarz bir patlama ihtimaline çeken raporlara rağmen yetkililerin önleyici tedbir almadıklarını öne sürerek şikâyetçi olmuştur.

Devletin AİHS 2. madde kapsamında yaşamı korumak için tüm önlemleri almaya yönelik kesin yükümlülüğü, öncelikle doğası gereği tehlikeli olan endüstriyel faaliyetlere uygulanmaktadır.

89. 2. madde uyarınca yaşamı korumak için tüm önlemleri almaya yönelik kesin yükümlülük (Bkz. yukarıdaki 71. paragraf), her şeyden önce, Devlet'e yaşama hakkını tehdit eden durumlara karşı etkin bir caydırma mekanizması oluşturacak yasal ve idari çerçeve oluşturmak görevi vermiştir.

90. Bu yükümlülüğün, söz konusu etkinliğin kendine özgü niteliklerine ve insan hayatı açısından oluşturduğu potansiyel riske uygun olarak hazırlanan yönetmeliklere özellikle önem verilmesi gereken tehlikeli etkinlikler için de geçerli olduğu şüphesizdir. Bu yönetmelikler etkinliğe ruhsat verilmesini, hazırlanılmasını, etkinliğin işletimini, güvenliğini ve denetimini düzenlemeli; tüm ilgililerin açığa çıkan riskler nedeniyle hayatı tehlikeye girebilecek vatandaşların etkili bir şekilde korunmasını sağlamaya yönelik pratik önlemleri almasını zorunlu hale getirmelidir.

Mahkeme, kamu otoritelerinin başvuruçunun **ölümcül tehlikeye maruz kaldığını bildiklerinin veya bilmesi gerektiğinin üzerinde durmuştur.**

¹² http://www.zastupnik.gov.rs/uploads/cr/odluke/komentari/prikaz-odluke-u-predmetu-aleksandar-mastelica-i-drugi-protiv-srbije-predstavka-broj-14901-15/mastelica_o_14901_15eng_1_1.pdf

¹³ <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-206841>

101. Bu nedenle Büyük Daire, özellikle de konuya ilişkin özel yönetmelikler bulunduğu düşünüldüğünde, çöplüğün denetimi ve yönetiminden sorumlu idari ve belediye müdürlüklerinin, metanojenezin oluşturduğu risklerden ya da gerekli önlemlerden haberdar olmamasının mümkün olmadığı konusunda Daire ile aynı görüştedir (Bkz. Daire kararının 79. paragrafı). Üstelik AİHM, en azından 7 Mayıs 1991 tarihli raporun kendilerine bildirildiği 27 Mayıs 1991 itibarıyla, çeşitli diğer makamların da bu risklerin farkında olduğunu kabul etmektedir. (Bkz. yukarıdaki 13. ve 15. paragraf)

Bu durumdan, birçok farklı Türk makamının, Ümraniye belediye çöplüğünün yakınlarında yaşayan birçok insan için gerçek ve açık bir risk bulunduğunu bildiği ya da bilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Devletlerin doğası gereği tehlikeli olan endüstriyel faaliyetlere izin verdiği takdirde, AİHS 2. maddesi uyarınca gerekli ve yeterli koruyucu tedbirleri alma konusunda pozitif yükümlülükleri vardır.

101. Dolayısıyla, özellikle de söz konusu riski oluşturan çöplük kendileri tarafından açıldığı ve kullanımına izin verildiği göz önüne alındığında, AİHS'nin 2. maddesi uyarınca bu makamların bölgedeki bireyleri korumaya yönelik gerekli ve yeterli koruyucu işletim önlemlerini almalarını gerektiren kesin yükümlülükleri vardır (Bkz. yukarıdaki 92. ve 93. paragraflar).

Devletin tehlikeli faaliyetler ve risklerde, söz konusu tehlikeli faaliyet hakkında ve buna karşı alınan tedbirlerde net ve tam bilgi verme yükümlülüğü vardır.

62. Bu tür tehlikeli faaliyetlerin olduğu yerlerde, halkın net ve tam bilgiye ulaşması temel bir insan hakkı olarak görülmektedir; örneğin, yukarıda değinilen 1087 sayılı Karar (1996), bu hakkın kamu sektöründe nükleer enerji kullanılmasından doğan risklerle sınırlandırılmaması gerektiğinin altını çizmektedir.

90. Bu önlemler arasında, AİHS kurumlarının içtihatları tarafından belirlenen kamunun haber alma hakkına da özellikle önem verilmelidir. Prensipite, daha önce 8. Madde ile tanınan (Bkz. yukarıda anılan Guerra ve Diğerleri, s. 228, § 60) bu haktan, yaşama hakkının korunmasını sağlamak için de yararlanmanın mümkün olduğu konusunda Büyük Daire de Daire ile aynı fikirdedir. Avrupa standartlarındaki yakın tarihli gelişmeler de bu yorumu desteklemektedir (Bkz. yukarıdaki 62. paragraf).

Can kaybının, devletlerin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında olması durumunda, devletlerin etkili soruşturma yürütmek ve etkili önlemleri almak konusunda pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır.

91. 2. Maddenin getirdiği yükümlülükler bunlarla sınırlı kalmamaktadır. Can kaybının, Devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında olması halinde, bu hüküm, Devlete elindeki tüm imkanları kullanarak yaşama hakkını korumak için oluşturulan yasal ve idari çerçevenin doğru bir şekilde uygulanmasını ve bu hakka yönelik yapılan ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak yeterli – adli veya diğer – tepkileri verme görevi yüklemektedir (Bkz. mutatis mutandis, yukarıda anılan Osman, s. 3159, p. 115; ve yukarıda anılan Paul ve Audrey Edwards, p. 54).¹⁴

¹⁴ <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22:%5B%22001-162089%22%7D>

c) Birden Fazla Maddenin Değerlendirildiği Emsal Kararlar

8. madde ve 13. madde kapsamında ihlal

Çelik Fabrikası - Cordella ve Diğerleri v. İtalya, 2019

2. madde ve 8. madde kapsamında ihlal

Asbest Kirliliği - Brincat ve Diğerleri v. Malta, 2014

6. madde ve 8. madde kapsamında ihlal

Altın Madenciliği - Taşkın ve Diğerleri, 2004

Birden Fazla Maddenin Değerlendirildiği Kararlar

Cordella ve Diğerleri v. İtalya 2019

Çelik fabrikasından kaynaklanan kirlenici emisyonlara maruz kalan kişilerce ve bu durumun kanıtlanmış bir sağlık riskine yol açması sonucunda başvuru yapılmış, Mahkeme AİHS 8. madde ve 13. madde kapsamında ihlal kararı vermiştir.

Bireyin ve bir bütün olarak toplumun rekabet eden çıkarları arasında adil bir denge kurulması gerekir. Devletin söz konusu dengeyi kurarken Sözleşmeye uyumu sağlamak adına atılacak adımları belirlemede belirli bir takdir imkânı bulunmaktadır.

- Mevcut davada kirliliği daha verimli bir şekilde azaltmak için hangi tedbirlerin alınması gerektiğini tam olarak belirlemek Mahkeme'nin görevi olmasa da, ulusal makamların soruna gereken özeni gösterip göstermediğini değerlendirmek Mahkeme'nin yetkisindedir. Burada Devletin sorumluluğu, ayrıntılı ve kesin veriler kullanarak risk altında kalan bireyler ile toplumun geri kalanının çıkarları arasındaki dengeyi kurmaktır.
- 1970'lerden bu yana, çoğunluğu Devlet ve Bölgesel kuruluşlar tarafından yayınlanan bilimsel araştırmalar Taranto'da bulunan İlva çelik fabrikalarından kaynaklanan emisyonların çevreye ve halk sağlığı üzerindeki kirlenici etkilerini göstermiştir. Bu çalışmalar, fabrikadan etkilenen bölgelerde yaşayan kişiler arasında, fabrika tarafından yayılan belli solunabilir maddelere maruz kalma sonucunda belirli tümörlerin/kardiyovasküler patolojilerin gelişimi(2012 yılına ait çalışmalar) ile tümörler, böbrek, kalp rahatsızlıkları ve doğal sebeplerden kaynaklanan ölüm oranlarının artışı arasında nedensel bir bağlantının varlığını doğrulamıştır (2016 yılına ait çalışmalar.). 2017 yılında yayınlanan araştırma ise, yüksek çevresel risk altında olduğu belirlenen bölgelerde ciddi sağlık sorunlarının meydana gelmeye devam ettiğini göstermiştir (Taranto kasabası, yukarıda sayılan patolojiler açısından bölgesel ortalamanın üzerinde ölüm ve hastaneye kaldırılma oranlarına sahiptir.).
- Ulusal yetkililerin söz konusu bölgenin zararlı maddelerden arındırma girişimleri şimdiye kadar istenen sonucu vermemiştir. İdari Çevre Kararnamesiyle alınan tavsiye niteliğindeki önlemler 2012 yılından itibaren uygulanmamıştır. Ayrıca 2014 yılında onaylanan çevre planının uygulanması Ağustos 2023' e kadar ertelenmiştir. Bu nedenle belirlenen arındırma hedeflerinin takibi yavaş olmuştur.
- Bu süreçte Devlet, ilgili adli makamların, kimyasal ve epidemiyolojik bilirkişi raporlarında çevreye ve bölgede yaşayan kişilerin sağlıkları için ciddi risklerin

mevcut olduğuna ilişkin tespitlere rağmen fabrikanın üretime devam edebilmesi için özel kanun hükmünde kararnamelerle defalarca müdahalelerde bulunmuştur. Ayrıca çevresel gerekliliklere uyum sağlamaktan sorumlu olan şirketin yöneticisine ve şirketten hizmet satın alacak kişilere idari ve cezai muafiyet tanınmıştır.¹⁵

Sonuç olarak, yetkililerin sorumluluğuyla paralel olarak, Taranto çelik fabrikasından ortaya çıkan çevresel sorunlarda çıkmaza girildiği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle başvuruçuların ve risk altındaki bölgelerde yaşayan kişilerin sağlığını tehlikeye atan çevre kirliliği durumu devam etmiştir. Kısacası ulusal makamlar, çatışan menfaatler arasındaki dengeyi sağlayamayarak, başvuruçuların özel hayatlarına saygı haklarının etkili bir şekilde korunmasını sağlamak için gerekli önlemleri almamıştır

AİHS 13. maddeye göre, herkes, yetkili ulusal merciler önünde Sözleşmeye dayanan etkili bir iç hukuk yoluna başvurma hakkına sahiptir. Bu maddenin amacı, davacıların, uluslararası şikayet mekanizmasını uygulamak zorunda kalmadan, Sözleşme ile güvence altına alınan haklarının ihlallerinde ulusal düzeyde tazmin imkanı elde edebilecekleri bir araç sağlamaktır.

İhlalin sonuçlarına ilişkin etkin bir çözüm yolu yoksa AİHS 13. madde kapsamında ihlal mevcuttur.

176. İlva fabrikasından kaynaklanan zararlı emisyonlar nedeniyle kirlenen bölgelerin arındırılmasını garanti altına alacak, ulusal yetkililer önüne getirilebilecek yararlı ve etkili hukuk yollarının olmadığına ilişkin şikâyet göz önünde bulundurulduğunda, Mahkeme mevcut davada Sözleşmenin 13. Maddesinin ihlal edildiğine kanaat etmiştir. (Di Sarno, p. 116-118)¹⁶

Brincat ve Diğerleri v. Malta 2014

İşçilerin Devlete ait bir tersanede çalışırken asbeste maruz kalması sonucunda mahkeme, ölümlere ilişkin başvuran başvuruçulara 2. madde kapsamında, hayatta kalan başvuruçulara ilişkin ise 8. madde kapsamında ihlal kararı vermiştir.

İç hukuk ve ilgili tarihte Hükümet'in erişebileceği bilimsel ve tıbbi görüşler dikkate alındığında, tehlikeli maddelere maruz kalmanın ortaya çıkartabileceği tehlikeleri bildiği veya bilmek zorunda olduğu tespit edilmiştir.

Hükümetin, riske maruz kalan kişilere yeterli güvence sunması gerekmektedir. Bireylerin çalışma süreleri boyunca riske karşı yeterli bilgi sunulmaması, riskli faaliyetlere karşı yeterli önlemlerin alınmaması Hükümet'in Sözleşmenin 2. ve 8. maddeler kapsamında pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediğini ortaya koymaktadır.

102. Mahkeme, ayrıca birçok durumda Devletin, bir başvuruçunun Sözleşmenin 8. maddesi kapsamındaki haklarını güvence altına almak için makul ve uygun önlemleri alma konusunda yükümlülüğü olduğuna karar vermiştir. (Bkz., López Ostra, p. 51, Seri A no. 303-C; Powell ve Rayner / Birleşik Krallık, 21 Şubat 1990, p. 41, Seri A no. 172; Di Sarno ve Diğerleri / İtalya, no. 30765/08, p. 96, 10 Ocak 2011) Mahkeme, özellikle Devletlerin 8. madde ile ilgili olarak, bireylerin sağlıklarına ve yaşamlarına yönelik riskleri değerlendirmelerini sağlayan temel bilgilere erişim sağlama konusundaki pozitif yükümlülüğü olduğunu tespit etmiştir. (Bkz. zımnen, yukarıda anılan Guerra ve Diğerleri, p. 57-60; yukarıda anılan López Ostra, p. 55; yukarıda anılan McGinley ve Egan, p. 98-104; ve yukarıda anılan Roche, p. 157-

¹⁵ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-12310>

¹⁶ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-189421>

69). Mahkemenin görüşüne göre bu yükümlülük bazı durumlarda bu tür bilgileri sağlama görevini de kapsayabilir. Ayrıca tehlikeli faaliyetler bağlamında Sözleşmenin 2. ve 8. maddelerinin içeriklerinin büyük ölçüde örtüştüğünü kabul etmiştir. 8. madde kapsamındaki pozitif yükümlülük, ulusal makamların, sözleşmenin 2. maddesi kapsamındaki pozitif yükümlülükleri açısından da kendilerinden beklenenlerle aynı pratik önlemlerin alınmasını gerektirmektedir.

105. Mahkeme ayrıca, hükümetin asbeste maruz kalmanın tehlikelerini ilgili zamanda bilip bilmediğini ya da bilmesinin gerekip gerekmediğini de dikkate almalıdır. (Malta'nın 1967' yılından itibaren Sözleşmeye taraf olduğu dikkate alınacaktır.) Bu bağlamda Mahkeme, Hükümetin 1987 yılında asbestin tehlikelerinden haberdar olduklarına ve bu tehlikelerin farkına varır varmaz, 1987 yılında çalışanları bu tehlikelerden korumak için kanunların çıkartıldığına ilişkin iddialarını kaydeder. Bununla birlikte Bay Attard'ın 1974 yılında kuru havuzlardan ayrıldığı göz önüne alındığında, maruziyetin en azından 1970'lerin başında gerçekleştiği ortada olmakla birlikte, Mahkeme Hükümetin 1970'lerde ilgili tehlikeleri bilip bilmediği veya bilmesi gerekip gerekmediğini incelemelidir.

Mahkeme Uluslararası Çalışma Örgütü(ILO)'nün, asbest kullanımına ilişkin geçerli asgari standartlarını içeren ILO Asbest Tavsiyesi ve Asbest Sözleşmesi'nin 1986'da yürürlüğe girdiğini kabul eder. Bununla birlikte, birçok durumda olduğu gibi, bu tür metinlerin kabul edilmesi, önemli ölçüde zaman alan hazırlık çalışmalarından sonra ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nün tüm üye ülkelerdeki hükümetler, işçiler ve işveren örgütlerinin temsilcileriyle görüştüğünden sonra gerçekleşmektedir. Bu tür çalışmaların öncesinde genellikle bir dizi yönlendirici ilkeler belirlenir ve somut öneriler yapılmadan önce paydaşlar arasında yani kamu yetkilileri, işverenler ve işçiler arasında kapsamlı bir fikir birliği aranır. Asbest ile ilgili sorunların tüm dünyadaki paydaşlar arasında tartışıldığı ve ilgili ekonomik ve ticari çıkarlar da göz önüne alındığında, asbestin zararlı etkilerinin kabul edilmesinin kolay olmadığı bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda Mahkeme, bu tarihe kadar bazı ülkelerin asbesti henüz yasaklamadığını ve yüz doksan sekiz Birleşmiş Milletler üye devletinden sadece otuz beşinin Asbest Sözleşmesi'ni onayladığını gözlemlemektedir. Bu durumun asbestin zararlarının günümüzde bilindiği anlamına geldiğini göstermektedir.

106. ... Mahkeme, mevcut davada, Malta Hükümetinin asbeste maruz kalmanın tehlikelerini en azından 1970'lerin başından itibaren bildiğini veya bilmesi gerektiğini değerlendirmenin yeterli olduğu sonucuna varmıştır.

116. Yukarıdaki düşünceler, Mahkeme'yi söz konusu tehdidin ciddiyeti göz önüne alındığında, Devletin alabileceği önlemler veya kullanabileceği araçlardaki takdir yetkisine rağmen, Sözleşmenin 2. ve 8. maddeleri uyarınca yasa yapma veya gerekli önlemleri alma konusundaki yükümlülüklerini yerine getirmediği sonucuna ulaştırmıştır. ^{17 18}

Taşkın ve Diğerleri 2004

Siyanürleme işlemi kullanan altın madeninin yakınında yaşayan kişiler, madenin işletme iznini iptal eden yargı kararının uygulanmaması üzerine mahkemeye başvurmuştur. Mahkeme AİHS 6. ve 8. maddeler hakkında ihlal kararı vermiştir.

AİHS 8. maddesinin uygulanabilmesi için başvuruçular açısından yaşamlarını ağır bir tehlike altına atan bir durum olması gerekmektedir. İlgililerin sağlıklarını, aile ve özel

¹⁷ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-145790>

¹⁸ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-169141>

yaşamlarını etkileyecek biçimde konutlarından yararlanmalarını ciddi tehlikeye atacak ihlallerin varlığı 8. maddenin uygulanması için yeterlidir.

113. AİHM, AİHS'in 8. maddesinin uygulanabilmesi için mutlaka başvuruların yaşamları bakımından ağır bir tehlike halinin varlığını gerekli görmemekte; ilgililerin sağlığını ve özel ve aile yaşamlarını etkileyecek biçimde meskenlerinden yararlanmalarını ciddi tehlikeye atabilecek ağır çevre ihlallerinin varlığını madde uygulaması bakımından yeterli addetmektedir. (Lopez Ostra v. İspanya, 9 Aralık 1994 tarihli karar, seri A no: 303-C p. 51).

İç hukuk, sağlıklı çevre hakkını tanımışsa bu durumda bu hak AİHS kapsamında korunan bir medeni hak haline gelir.

130. AİHM, AİHS'in 6/1 maddesinin uygulanabilmesi için, uyuşmazlıkta ileri sürülen medeni hakların, ülkelerin iç hukuk sistemlerinde de tanınan ve en azından başvurular açısından savunulabilir nitelikte bir hakkın varlığını aramaktadır ki, bu başvuruların gerçek ve ciddi nitelikte başvuru olması gerekir. Ayrıca bu nitelikteki bir hakkın kapsamının veya kullanılma usullerinin de belirlenmiş olması şarttır. Bu bakımdan hakkın kullanılmasına ilişkin öngörülen usulü kurallarda, başvuru imkânları için öngörülmüş olan hukuki bağın zayıf ve uzak bir bağ olması, AİHS'nin 6 § 1 maddesinin uygulanması için yeterli addedilemez. (Balmer – Schafroth ve Diğerleri v. İsviçre, 26 Ağustos 1997 tarihli karar, Kararlar Derlemesi 1997-IV, p 32, Athanasoğlu ve Diğerleri v. İsviçre (GC) no: 27644/95. p. 43, CEDH 2000-IV)

Madenin kapatılmasını emreden ulusal kararın etkili ve hızlı bir şekilde yerine getirilmemesi AİHS 6. maddesinin öngördüğü etkili koruma anlayışını engeller ve ihlale yol açar.

135. AİHM, Danıştay'ın 13 Mayıs 1997 tarihli kararının 01.04.1998 tarihinde kesinleşmiş olsa bile verildiği tarihte uygulanabilir nitelikte olduğu ve bu tarih itibarıyla de idari işlemin sonuçlarını durdurucu bir etkiye sahip olduğu tespitinde bulunmaktadır. Yukarıda 39 no'lu paragraftaki yargı kararlarıyla da vurgulandığı gibi, durdurucu etkiyi sağlayan bu yargı kararı öngörülen süre içinde yerine getirilmemiştir.

137. Mahkeme, önceki belirlemeleri de dikkate alarak, ulusal makamların, Danıştay tarafından 1 Nisan 1998 tarihinde onanan İzmir 1. İdare Mahkemesi'nin 15.10.1997 tarihli kararına makul bir süre içinde riayet etmeyerek, AİHS'nin 6. maddesinin öngördüğü etkili koruma anlayışını bertaraf ettiği kanısına ulaşmıştır.

138. Dolayısıyla AİHS'nin 6 § 1 maddesi ihlal edilmiştir.¹⁹

* Bilgi notunun orjinal metnine buradan ulaşabilirsiniz:

<https://altiparmakhukuk.org/blog/bilgi-notu-2022-07-aihm-kararlari-isiginda-cevresel-insan-haklari-67>

¹⁹ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-125031>